

VARUJAN
VOSGANIAN

Dublu
autoportret
Memoria unei zile

POLIROM
2026

Ne sfiam să povestim ce făcuserăm în seara aia, gazda se sfia să ne chestioneze. Ne-a întrebat doar dacă ne-a plăcut ceaiul și dacă mai vrem. Am mulțumit cu jumătate de gură, ceea ce putea însemna orice, dar femeia își păstrase amabilitatea și se purta cu noi de parcă veniserăm într-o vizită pe care o aștepta de mult, niște fii rătăcitori, ne-a umplut iarăși ceștile și a împins spre mijlocul mescioarei o farfurie cu biscuiți. Am rugat-o să ne lase să dăm câte un telefon. Mă gândeam că, dacă ar fi să dau unul singur, ce-aș alege, acasă, pe strada Ardeleni, unde ne mutaserăm de vreo doi ani, după ce ne căsătoriserăm, o casă veche pe care nu terminaserăm s-o reparăm, dar care avea un balcon brâncovenesc din cale-afară de frumos, la mama, la hotel, mai complicat, trebuia să cer numărul de la Informații, nu știam nici numărul camerei, sau la tata, la Focșani. Mi-am făcut repede socoteala, cel mai bine era să-l sun pe frate-meu mai mare, Melic, el o să aibă grijă să-i anunțe pe toți ceilalți, chiar dacă, trebuind să dea informații în locul meu, n-ar fi diminuat cine știe ce îngrijorarea în ce mă privește. Dintre toți, în plus, frate-meu ar fi fost cel care mi-ar fi cerut cele mai puține lămuriri și ar fi știut să dea răspunsurile cuvenite. Consideram telefonul acela mai mult o scuză că am întârziat sau am lipsit în ultimele ore, nici prin cap nu-mi trecea că, socotind ce urma să se întâmple în Piața Universității, rostul unui asemenea telefon ar fi fost de a le da de veste tuturor care aveau atâta nevoie că sunt viu.

Gazda noastră, care, după cum îi arăta vârsta, ar fi putut să ne fie mamă, s-a dovedit înțelegătoare, a tras măsuta cu telefonul mai aproape

și a ridicat receptorul. Asemenea telefoane cu receptor, furcă și disc pentru formarea numerelor par astăzi la fel de ciudate ca dirijabilul sau gramofonul de altădată. Pe vremea aceea, știam cel puțin două sute de numere de telefon pe dinafară, acum nu știu nici măcar numerele de telefon mobile ale alor mei, chiar și în ce-l privește pe al meu am o ușoară ezitare înainte de a-l repeta. Așadar, eram pregătit să dictez numărul de telefon, doar că gazda, după ce a bătut de câteva ori în furcă și a învârtit, la întâmplare, discul, a ridicat din umeri. „E mort!“, a spus. „Te pomenești c-au întrerupt liniile. Or să taie și curentul, sunt în stare de orice.“ Nu credeam c-or să facă și asta. Aveau nevoie de lumină pe străzi, măcar ca să ne vâneze. De altfel, veioza din colțul camerei, cu picior înalt, proiectând un cerc destul de larg de lumină, era aprinsă, iar la televizor apăruse crainicul, veșnicul Petru Popescu, cel care făcea întotdeauna anunțurile grave. Deși nu scoteam nicio vorbă, gazda a ridicat palma să se facă tăcere. A urmat o scenă halucinantă, încă o treaptă a neverosimilului, scara în spirală pe care, de câteva ore, o tot urcam și coboram fără să știm când e una, când e alta și fără să ajungem undeva.

Noi, stingheri și zgribuliți, abia scăpați, printr-o goană nebunească pe trepte și un salt la fel de nebunesc de la fereastră, tineri care plecaseră de-acasă la școală sau la serviciu, obligatoriu una din două, căci, dacă nu erai student, precis trebuia să ai serviciu, altminteri te pășteau șase luni de pușcărie pentru parazitism, și, în fața noastră, pe ecranul alb-negru, Ceaușescu vorbind despre noi, conturându-ne cu vorbe aspre și tușe groase portretul.

Era, de fapt, un discurs ținut cu o zi mai înainte, dar care, cum aveam să aflăm mai târziu de la temnicerii mei, ni se adresa și nouă. Ne uitam la televizor și aflăm cine suntem: niște bande de huligani. Atacaserăm instituții de stat, distruseserăm clădiri publice și jefuiserăm magazine. Eram grupări antinaționale, teroriste. Și aflăm și cu cine eram în legătură anume, cu cercurile reacționare imperialiste, iredentiste, șoviniste, precum și cu serviciile de spionaj din diferite țări. Scopul nostru era dezmembrarea teritorială a țării, distrugerea independenței și suveranității ei. Armata a avut multă răbdare cu noi, dar, din clipa în care ne-am transformat în agresori, armata își va îndeplini pe deplin datoria față de patrie, față de popor și față de cuceririle socialismului.

Noi, cei doi agresori, destabilizatori și reprezentanți ai cercurilor imperialiste, priveam nedumeriți cum se adunau umbrele deasupra noastră, ca niște tarantule, copleșiți de învinuirile ce ni se aduceau, recunoscători pentru răbdarea pe care armata o avusese și pentru faptul că, fugărindu-ne pe scări, smulgându-le unora căciulile și fularele, descălțându-i pe alții, își făcuse pe deplin datoria de a apăra valorile socialismului.

După o nouă încercare la fel de neizbutită a gazdei de a obține tonul în receptor, ne-am ridicat să plecăm. „Puteți să rămâneți aici“, a spus femeia, „dormiți pe canapea și plecați liniștiți dimineață“. Nu avea să fie deloc o dimineață liniștită, dar femeia spera că așa va fi, deși speranțele ei ar fi trebuit să aștepte o dimineață cât mai neliniștită, ca orice vreme în schimbare. Am mulțumit și am refuzat. Pe femeie, așa cum am aflat mai târziu, o chema Ionescu. A doua

zi, dis-de-dimineată, mi-a povestit mai târziu șeful meu de birou, Radu Morariu, a sunat doamna Ionescu de la minister. Ei au crezut că e vorba de cine știe ce situație de sfârșit de an. De fapt, ea voia să știe ce-i cu mine. Firește că Morariu i-a spus că habar n-are unde sunt, oricum, nici nu-și pusese problema, în ziua aia lipseau mulți. „Nu înțelegeam de ce tocmai doamna Ionescu de la minister“, mi-a spus Morariu, „și de ce tocmai în legătură cu tine“. Care mai ești și un chiulangiu pe deasupra, ar fi adăugat altădată șeful meu, dar, între timp, istoria căpătase o întorsătură ciudată, în clipa actualei noastre discuții devenisem senator, președintele Comisiei pentru buget, finanțe și bănci, iar șeful meu de altădată, acum șef al Patronatului Berarilor, venise... în audiență la mine. Începuse să mi se adreseze cu dumneavoastră, ceea ce m-a stânjenit. L-am rugat, cu același respect de altădată, să se reîntoarcă la vechile apelative. Întorsătură ciudată, cum spuneam, în primele zile ale Revoluției, chiulangeala de dinainte devenise un fel de disidență, lucrurile care înainte erau serioase deveniseră brusc n serioase, iar cele care fuseseră n serioase deveniseră virtuți. Nu mă supusesem rigorilor, care nici ele nu erau cine știe ce, să vii la serviciu la timp, să stai (verbul nu e ales întâmplător) la program, chiar degeaba, numai să fii acolo când cineva de la Biroul Personal bagă capul pe ușă, să fii prezent în duminicile normale de lucru, altă aiureală, duminicile lucrate erau anormale, nu normale. Indisciplina de atunci mă făcuse, între timp, virtuos. Deși, dacă mă întrebați acum, după atâtea decenii, toate virtuțile acelea înzorzionate, dobândite după Revoluție prin reconvertirea culpelor anterioare, s-au dovedit a fi calpe. Cum s-a putut observa, cine a fost serios înainte de

Revoluție a rămas serios și după. Cine a fost nesperios nesperios a rămas. Orice se poate spune despre revoluția aceea, în niciun caz c-ar fi fost vreo revoluție a caracterelor.

S-a dezlegat, în sfârșit, misterul. De aceea mă primise doamna Ionescu în apartamentul ei. Mă știa de la Ministerul Agriculturii, eu fiind cel care făceam cel mai des curieratul actelor de la Biroul Aprovizionare. Am căutat-o, după relatarea șefului meu, mi-a povestit că a trăit câteva zile de remușcări, n-ar fi trebuit să mă lase să plec, a crezut că mi s-a întâmplat ceva, s-a liniștit abia când a sunat-o doamna Marinescu, colega noastră cu părul albastru, să-i spună că am înviat din morți și că m-am întors. E adevărat, mă întorsesem și nici măcar nu înviasem din morți, mă întorsesem doar ca să le spun că nu mă mai întorc, rămăsesem cu o fervoare ce avea nevoie de ceva timp până să se stingă. Că mă întorsesem e doar un fel de a spune, de fapt, i-am anunțat telefonic că, mai nou, mă ocup de revista presei străine la Palatul Victoria, sediul de până atunci al Ministerului de Externe, unde funcționa, la primele două etaje, autoproclamatul Front al Salvării Naționale, care avea să fie la fel de autentic și de legitim în ceea ce își dorea să facă, și anume salvarea națiunii, ca oricare altă organizație autoproclamată.

I-am mulțumit doamnei Ionescu (pe atunci nu știam că se numea așa) și am luat drumul înapoi, etaj cu etaj, în fața acelorași uși închise. La rădăcina scărilor ne-am oprit, nu mai coborâse și nu mai urcase, probabil, nimeni. Fularele, căciulile și bocancii erau tot acolo, era să zic la locul lor, dar ar fi fost o exprimare imprecisă,

căci nu se poate spune așa ceva despre neorânduiala aceea. Am rămas câteva clipe în fața ușii de la intrare, pe care ultimii care ieșiseră, probabil fără să mai aibă niciun protestatar de înhățat și, având, în consecință mâinile libere, o închiseseră.

Pe stradă părea că e liniște. Bun prilej, ne-am spus, să ne strecurăm pe trotuar și să ne întoarcem în Piața Universității. De ce ar fi trebuit să facem asta, când puteam rămâne sus sau puteam opta pentru cealaltă direcție a străzii, care ar fi putut însemna – greșit, cum se va dovedi – drumul spre casă? Ultimele două variante păreau mai rezonabile, dar a vorbi de rațiune în momentele acelea era ca și cum te-ai fi gândit la farfurii zburătoare ca la o soluție când ai pierdut autobuzul. Nu știu dacă voiam asta doar pentru ca fiecare dintre noi să-i arate celuilalt cât e de curajos. Sau gazdei noastre, care rămăsese în pragul ușii, privind după noi cu mâna la gură, așa cum fac femeile când simt nevoia să exprime ceva care le copleșește. Nici nu mai contează motivul, pur și simplu voiam să fac asta, trebuia să fac asta. Dacă n-ar fi fost în după-amiaza aceea, n-ar mai fi fost niciodată. Dacă n-aș fi fost atunci în Piața Universității, ceva din mine ar fi rămas neîmplinit, o sforțare fără sens, ca și cum ai încerca să coși fără să fi făcut nod la ață. Dacă n-aș fi revenit ar fi fost și mai rău. Ceva din mine mă îndemnase să merg în Piață, fără să mă vitejesc, dacă n-aș fi revenit ar fi însemnat că fug de mine însumi, cu o desprindere definitivă, ceea ce, în toiul unei asemenea încleștări, ar fi fost o lașitate față de care una mai mare nu se putea închipui.